

Mieczysław Karłowicz (11 grudnia 1876 w Wiszniewie - 8 lutego 1909 w Tatrach)

*Ten kompozytor z litewskiej wsi Wi...szniew,
który ukochał przecież góry jak śpiew,
swoje życie streścić
w "Smutnej opowieści",
dopał go w górach żywioł, straszny gór gniew.*

(ebs)

Mieczysław Karłowicz - polski kompozytor i dyrygent, autor m.in. ponad 101 pieśni oraz różnych utworów orkiestrowych, w tym 6 poematów symfonicznych, przedstawiciel nurtu późnego romantyzmu, również taternik, fotografik i publicysta.

<https://www.youtube.com/watch?v=IfrRoemB4qA>

Urodził się 11 grudnia 1876 we wsi Wiszniew na historycznej Litwie jako syn Ireny z Sulistrowskich i Jana Aleksandra Karłowicza herbu Ostoja (1836-1903), wybitnego etnologa i językoznawcy. Do szóstego roku życia wychowywał się w rodzinnym majątku Sulistrowskich w Wiszniewie. W 1882 rodzina Karłowiczów sprzedała majątek i zamieszkiwała początkowo w Heidelbergu, potem w 1885 w Pradze i w 1886 w Dreźnie, by ostatecznie w 1887 osiedlić się w Warszawie. W Heidelbergu i Dreźnie chłopiec uczęszczał do szkół ogólnokształcących, od 1888 uczył się w szkole realnej Wojciecha Górskiego w Warszawie. Miał troje rodzeństwa, w tym dwie siostry.

Mieczysław, od dzieciństwa wychowany w muzycznej atmosferze (ojciec grał na wolonczeli i fortepianie, w domu działał kwartet smyczkowy), podczas pobytu za granicą poznał muzykę operową i symfoniczną, m.in. dzieła Bizeta, Webera, Brahmsa, Smetany. Od siódmego roku życia pobierał naukę gry na skrzypcach w Dreźnie i Pradze. Po osiedleniu w Warszawie kontynuował naukę gry na skrzypcach, później zaczął także komponować, z przełomu 1893/94 pochodzi pierwszy zachowany utwór Karłowicza "Chant de mai" na fortepian. Obok nauki gry i kompozycji Karłowicz studiował na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim nauki przyrodnicze.

We wrześniu 1895 wyjechał do Berlina z zamiarem studiowania gry na skrzypcach. Nie dostawszy się do *Hochschule für Musik*, uczył się prywatnie. Postanowił jednak poświęcić się kompozycji. Równocześnie uczęszczał na wykłady z historii muzyki, historii filozofii, psychologii, fizyki na wydziale filozofii uniwersytetu w Berlinie.

Od grudnia 1895 do końca 1896 powstała większość spośród 22 zachowanych solowych pieśni Karłowicza, w tym 10 do słów Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Z Berlina Karłowicz pisał korespondencje muzyczne do Echa Muzycznego, Teatralnego i Artystycznego, opowiadając się zdecydowanie za kierunkiem neoromantycznym, wagnerowskim. 15 kwietnia 1897 została wykonana "Serenada" na orkiestrę smyczkową opus 2. Obok drobniejszych kompozycji w latach studiów powstała muzyka do dramatu Józefata Nowińskiego "Biała gołąbka". Uwertura do "Białej gołąbki", znana także pod tytułem "Bianka z Moleny", została wykonana 14 kwietnia 1900 w Berlinie. Pod koniec lat 90. Karłowicz podjął pracę nad symfonią "Odrodzenie", którą skończył po powrocie do kraju. W kwietniu 1901 Karłowicz ukończył studia i wrócił do Warszawy.

<https://www.youtube.com/watch?v=LDeols0tlzs>

W 1902 powstał dedykowany S. Barcewiczowi koncert skrzypcowy A-dur opus 8. Swym artykułem "Muzyka swojska w Filharmonii Warszawskiej" zainicjował walkę o obecność współczesnej muzyki polskiej w repertuarze nowo powstałej Filharmonii Warszawskiej. Od 1903 działał w zarządzie Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, przy którym założył i prowadził orkiestrę smyczkową. W tymże roku ukazała się cenna publikacja Karłowicza "Niewydane dotychczas pamiątki po Chopinie", zawierające korespondencję Chopina.

21 marca 1903 w Berlinie odbył się koncert kompozytorski Karłowicza, na którego program złożyła się uwertura do "Białej gołąbki", koncert skrzypcowy i symfonia "Odrodzenie", dyrygował kompozytor, solistą był S. Barcewicz. Niezrażony mało pochlebnymi recenzjami po swym kolejnym koncercie kompozytorskim w Wiedniu (8 lutego 1904), Karłowicz poświęcił się całkowicie twórczości w dziedzinie jednego gatunku: poematu symfonicznego. W latach 1904-1909 powstało 6 poematów symfonicznych opus 9-14: "Powracające fale", "Odwieczne pieśni", "Rapsodia litewska", "Stanisław i Anna Oświecimowie", "Smutna opowieść" oraz "Epizod na maskaradzie" pozostawiony w szkicach (dokończony oraz zinstrumentowany po śmierci kompozytora przez Grzegorza Fitelberga).

W 1906 kompozytor wyjechał do Lipska na kurs dyrygencki A. Nikischa. 21 marca 1907 w Berlinie na koncercie kompozytorów Młodej Polski odbyło się prawykonanie "Odwiecznych pieśni". Karłowicz zaznaczył w ten sposób swoje poparcie dla grupy twórców zrzeszonych w Spółce Nakładowej Młodych Kompozytorów Polskich (zwanej przez historyków "Młodą Polską"), do której formalnie nie należał. W tymże roku kompozytor osiedlił się w Zakopanem.

Z Tatrami łączyła go od lat szczególna więź duchowa. Działał w Towarzystwie Tatrzańskim, publikował artykuły z wędrowek górskich, pasjonował się wspinaczką, jazdą na nartach, fotografią; stał się jednym z pionierów polskiego taternictwa. Oceniany przez krytykę muzyczną na ogół nieprzychylnie, przeżył wielki triumf po koncercie w Filharmonii Warszawskiej (22 stycznia 1909), na którym entuzjastycznie przyjęto "Odwieczne pieśni". Niespełna 3 tygodnie później 8 lutego zginął w Tatrach pod lawiną śnieżną podczas samotnej wycieczki górskiej na nartach, w drodze z Hali Gąsienicowej do Czarnego Stawu, u stóp Małego Kościelca. Obecnie znajduje się tam tablica pamiątkowa. Pochowany został 16 lutego 1909 na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

<https://www.youtube.com/watch?v=5weYHnGFasY&t=97s>

Tatry poznawał Karłowicz od 1889, lecz systematyczną działalność górską rozpoczął od 1902. W 1907 osiadł na stałe w Zakopanem. Działał w Towarzystwie Tatrzańskim. Był znakomitym taternikiem. Początkowo wspinał się ze znanym góralskim przewodnikiem, Klimkiem Bachledą (1906), później często samotnie. Wszedł na wiele szczytów, jego najważniejsze osiągnięcia to: I wejście na Wielką Kołową Turnię (granią od Modrej Turni, 1907, samotnie), I wejście na Ciężką Turnię granią północno-wschodnią z Dolinki Spadowej (1908), I zimowe wejście na Kościelec (1908), I zimowe wejście na Wołoszyn oraz Żółtą Turnię z przełęczy Krzyżne, wejście na Ostry Szczyt południową ścianą, drogą Häberleina (1908).

Był również jednym z pionierów narciarstwa, które uprawiał od 1907, a także działaczem Zakopiańskiego Oddziału Narciarzy (ZON). Dokonał m.in. pierwszego przejścia na nartach z Hali Gąsienicowej przez Liliowe, Zawory i Koprową Przełęcz do Szczyrbskiego Jeziora.

Pasjonował się fotografią, jego fotografie tatrzańskie o wysokim poziomie artystycznym zostały zebrane w albumie pt. Karłowicz w Tatrach. Zajmował się też publicystyką, w której popularyzował Tatry i Podhale oraz piętnował niewłaściwe postawy ówczesnych turystów. Wraz z Mariuszem Zaruskim stworzył podwaliny Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego.

8 lutego 1909 Mieczysław Karłowicz zginął w Tatrach przysypany lawiną na wschodnich zboczach Małego Kościelca, w trakcie wycieczki narciarsko-fotograficznej. W miejscu tym stoi obecnie kamień - pomnik zwany Kamieniem Karłowicza z napisem: *Non omnis moriar* (nie wszystek umrę). Umieszczona na nim swastyka to popularny na Podhalu krzyżyk niespodziany. Mimo związków kompozytora z górami w żadnym jego utworze muzycznym nie znalazło się bezpośrednie odbicie Tatr, ich przyrody, góralskiego folkloru czy też wspomnień artysty z tatrzańskich wypraw.

Do tragicznej śmierci kompozytora nawiązał Wojciech Kilar w poemacie symfonicznym Kościelec 1909.

<https://www.youtube.com/watch?v=TWamVACr240>